

Edip Cansever Şiiri Psikanalitik Bir İnceleme*

Psikanalitik kuram, Sigmund Freud'un ulaştığı sonuçlarla geniş kitlelerin dikkatini çekmeye başlar. Yazar veya şairin geçirdiği çocukluk yaşantıları hastalıklar, anne-baba tutumları yazarın eserinin anlaşılmasında önemli rol oynar. Biyografilerin göz önüne alınarak çalışmaların incelenmesi bundan kaynaklanmaktadır. Eserde karanlık kalmış noktaların çözüme kavuşması, en ince şekilde tahlil edilebilmesi için yazarın yaşamını dikkatli bir şekilde incelenmiş olması gerekmektedir. Freud, eser ile sanatçısı arasında sıkı bir ruhsal ilişki olduğuna inanır. Toplumsal baskı, ahlak ve dini kuralların sınırladığı bireyin kendi egosu ile süper ego arasındaki çatışmalarını, en iyi şekilde dile getirenler sanatçılardır. İnsan doğasında var olan bazı dürtülerin insanı tetiklemesine karşın toplum kuralları, bireyin bu isteklerine bir set çekmektedir. İsteklerinden vazgeçemeyen ancak toplumla çatışmayı da göze alamayan birey bu ihtiyacını hayal kurma yoluyla gidermeye çalışır. İşte bu noktada sanatçı, bütün bireyler adına söz alan bir öncü durumdadır. Sanatçı; söylenmesi zor, tepki çekecek olan durumları sanatı yoluyla ortaya koyar ve bir süre sonra kabullenilmiş bir durum olarak tartışılıp konuşulmasını sağlar. Ancak bu durum bazen aşırı uç noktalara geldiğinden sanatçı, toplumun tepkisini de üzerine çeker. Freud'a göre hastalık bu evrede ortaya çıkar; çünkü isteklerin tatmin edilememesi durumu baş göstermektedir. Bu durumda eser, sanatçının bilinçaltının birer göstergesi haline gelir. Psikanalitik kuram, Freud'un yaptığı çalışmaların sonuçlarından yola çıkarak yazarın kişiliğini, oluşturduğu karakterleri, tipleri ve olayları anlamlandırmaya çalışmaktadır. Psikanalitik kuram, bütün bunları göz önüne alarak eserden hareketle sanatçının hayal dünyasını, kişiliğini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Tanıtımını yapacağımız kitap, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karabulut tarafından yazılmıştır. Psikanalitik edebiyat kuramı ilgili kuramsal alt yapı sağlamlaştırdıktan sonra Edip Cansever'in şiirlerindeki psikanalitik unsurlar tahlil edilmeye çalışılmaktadır.

Psikanalitik edebiyat kuramının tarihsel gelişimi, temsilcileri, temsilcilerin görüşleri ve çalışmaları ile ilgili geniş bilginin yanı sıra İkinci Yeni şairlerinden olan Edip Cansever'in yaşamı, edebi kişiliği ve onun şiirlerindeki Psikanalitik unsurlar hakkında derinlemesine bir inceleme okuyucuları beklemektedir. Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karabulut, bu çalışma ile edebiyat çevresinin ve Psikanalitik kuramı ile ilgilenen araştırmacıların dikkatini konuya yoğunlaştırmıştır.

Çalışmamıza konu olan kitap üç bölümden oluşmaktadır:

Bu bölümlerden önce "Ön Söz", "Kısaltmalar", "Giriş" ve "Yöntem" kısımları yer almaktadır. Önsöz kısmında psikolojinin edebiyat ile olan ilgisine değinilerek edebi metinlerde Psikanalizme ait ilkelerin çözümlenmesinin önemine değinilmektedir. Edip Cansever'in şiirleri incelenirken esas alınan kaynaklar özetlenmiştir. Çalışmada alıntı yapılan şiirlerin künyesi verilirken şiirin adı, yer aldığı ilk kitap ve toplu şiirler halinde yer aldığı kitabın adı şeklinde bir sıralama esas alınmaktadır. Bu yönetime örnek verecek olursak:

"Sararmış bir sürahide kirli bir su gibi bekletirim."

(Bir Otel Kâtibi, Ben Ruhi Bey Nasılım, S.K. II, s. 78)

Yöntem kısmında ise kitap oluşturulurken sadece Freudyen teorilerin değil, farklı Psikanalitik görüşlerden faydalanılmaya çalışıldığı belirtilmektedir.

Birinci bölümde Psikanaliz ve Psikanalitik Edebiyat Kuramı başlığı altında kuramın

önemli temsilcilerinden Sigmund Freud öncesi dönem gözden geçirilmektedir. Psikolojinin en eski isimlerinden Platon'dan başlayarak insan psikolojisi üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilip Freud'un uyguladığı yöntemler ve diğer Psikanalistler ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Psikanalitik kuramının temel ilkeleri açıklandıktan sonra Psikanalizde savunma mekanizmaları ve bu mekanizmaların kimler tarafından ortaya atıldığı anlatılmaktadır.

İkinci Yeni hareketi, edebiyatımızda en çok dikkat çeken topluluklardandır. Kimi edebiyat çevrelerince özgün bir topluluk olarak görülen bu grup, kimileri tarafından da şiiri anlamsızlaştıran sadece soyut kavramlarla yetinen bir topluluk olarak değerlendirilir. Topluluğun şiirleri ile ilgili pek çok suçlama yapılmıştır. Toplumsal meselelere karşı duyarısız davranmaları, şiirin içini boşaltmaları, kapalı imgelerle şiiri anlamsızlığa sürüklemeleri bu suçlamaların başında gelmektedir. İkinci Yeni hareketine yöneltilen bu olumsuz eleştirilere rağmen şiirimize sağladıkları katkılar inkâr edilemez. Kitapta önemli bir bölüm İkinci Yeni şiirinin bu özelliklerine ayrılmıştır.

İkinci bölüm, (s.91-104) "İkinci Yeni Şiiri ve Edip Cansever Üzerine" başlığını taşımaktadır. İkinci Yeni şiiri alt başlığı altında Türk edebiyatının tarihsel sürecinden kısaca bahsedildikten sonra İkinci Yeni şiirin ortaya çıkışı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Aynı zaman da çeşitli sanatçıların bu şiir hareketinin kuruluşuna dair söylemlerini ve eleştirilerini okuyucunun dikkatine sunmaktadır. İkinci Yeni şiirinin genel özellikleri madde halinde sıralandıktan sonra örneklerle bu görüşler desteklenmeye çalışılmaktadır.

İkinci yeni şairleri, birçok eleştirmen tarafından anlamsız ve toplumdaki kopuk şiir yazmakla suçlanmıştır. İkinci Yeni şiir hareketini Atilla İlhan, kimliksiz, bulanıklık ve rastgele oluşla suçlar: "... bu yeni şiir yayımlanan örneklere, yazılana yazılara rağmen hala belirli bir kimlik kazanamamıştır. Sınırları belirsizdir. Bulanıktır. Rastgeledir."(s.96)

İkinci bölüm içerisinde yer alan bir başka konu ise Edip Cansever'in hayatı, sanatı ve eserleridir. Şairin hayatı ve edebi kişiliği Psikanalitik kuram için önemli bir ayrıntıdır. Bir sonraki bölümde yapılacak olan çözümler için aydınlatıcı nitelikte bilgiler önceden verilmektedir.

Üçüncü bölüm, Edip Cansever'in şiirlerini merkeze alarak bu şiirlerdeki Psikanalitik unsurları tespit etmeyi amaçlayan bir bölümdür. Edip Cansever'in şiirlerinde görülen psikanalitik unsurlar özetlenecek olursa şunlar dikkat çekici olacaktır:

Şair, bilinçaltına büyük önem vermektedir. Cansever, bireyin iç ve dış çatışmalarına geniş yer ayırarak imgelerini bilinçaltını göz önünde bulundurarak seçer. İç ve dış çatışmalar yaşayan bireylerin yaşadığı iletişimsizlik ve yalnızlık Psikanalitik incelemelerde olduğu gibi Edip Cansever'in de şiirlerinde önemli yer tutar. Örneğin Manastırlı Hilmi Bey'e Birinci Mektup başlıklı şiirde yalnızlık, içe kapanıklık ve hiçlik duygusu oyuk imgesi ile verilir:

Hiçbir yere taşınıyorum, kendime sızıyorum yalnız

Ben dediğim koskocaman bir oyuk (s. 143)

Yapılan çözümlerinde genellikle Cansever'in karakterlerinin depresif özellikler gösterdiği görülür. Mutsuzluk, umutsuz-

luk, yorgunluk gibi duygular sıkça sezdirilir. Freud'un psikodinamik kuramının temelinde olan bu özellikler şairin sıkça işlediği duygulardır.

Şairin şiirlerinde görülen bir başka Psikanalitik unsur Oipidus Kompleksidir. *Ben Ruhi Bey Nasılım* şiirinde bu sendrom, bilinçaltına işlenen şekliyle verilir. Persona arketipi diye adlandırılan bireyin başka bir kişiliği yaşaması şeklindeki davranış biçimi karakterlerin birçoğunda dikkat çeker. Tragedyalar kitabında bu arketip derinlemesine işlenmiştir.

Sonuç bölümünde yapılan bütün çalışma özetlenerek Kaynakça ve Dizin bölümleri eklenmiştir.

Psikanalitik kuramın birçok ögesini Cansever'in şiirlerinde görebileceğimiz yapılan

çalışmadan anlaşılmaktadır. Bütün bu özelliklere çalışmamızda yer vermek mümkün olmadığından en çok öne çıkan özelliklerden hareketle eseri tanıtmaya çalıştık. Sonuç olarak Yrd. Doç. Dr. Mustafa Karabulut tarafından çokça emek sarf edilerek oluşturulan bu eser, Psikanalitik şiir incelemelerine kaynaklık edecek nitelikte bir çalışmadır. Daha önce yapılan Psikanalitik çalışmaların roman üzerine yoğunlaşmış olması şiir alanındaki eksikliği hissettirmektedir. Bu çalışmanın şiir alanındaki araştırmalara kaynaklık edeceği kanaatindeyiz.

Necla Dağ**

* Mustafa Karabulut, *Edip Cansever Şiiri Psikanalitik Bir İnceleme*, Öncü Yayınları, 2013.

** Arş. Gör. Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.